

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕНСИВНОГО МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ СУЧАСНОЇ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

О. А. Войцева (Одеса)

Вивчення іноземних мов на сучасному етапі розвитку суспільства відбувається з метою спілкування, і тому особливого значення набувають методи, пов'язані з розвитком мовлення. Цілеспрямований процес оволодіння знаннями, вміннями та навичками іноземної мови передбачає засвоєння читання, аудіювання, письма (Зимняя 1978). Комунікативно-активний підхід до навчання використовується у комбінованих або синтезуючих (наприклад, комунікативний — процес навчання є моделлю спілкування) і інтенсивних (прискорених) методах вивчення мови (Гегечкори 1978; Акишина 1963; Еремина 1989 та ін.).

Інтенсивний напрямок у вивченні іноземних мов виник у 70-80 рр. Засновником його вважають болгарського вченого Г. Лозанова, під керівництвом якого були розроблені основи сугестопедичного методу в Науково-дослідницькому інституті сугестології, де також вивчаються резерви пам'яті людини, прискорене автоматизування учбових навичок, активізація розумової діяльності людини (Лозанов 1971, с.9). Набутий досвід у вивченні іноземних мов поширився у багатьох країнах світу і стосовно вивчення різних дисциплін. Центри інтенсивного вивчення іноземних мов виникли у Москві, Ленінграді, Мінську, Тбілісі. Настала потреба випрацювання такої учбової моделі, яка б використовувала кращі надбання інтенсивного методу.

Комунікативна спрямованість учбового процесу залежить від інтенсифікації, що передбачає концентрацію й безперервність учбових занять, їх насиченість активними формами роботи, наближення процесу навчання до реального спілкування. Значну роль відіграє викладач як мовний партнер, він вводить проблемний матеріал, наочність, враховує індивідуально-психологічні особливості учнів, сприяє розвитку у них смислової пам'яті. Інтенсифікація є основою інтенсивного навчання іноземній мові, вона забезпечує оволодіння й розвиток усного мовлення, спирається на керування соціально-психологічними процесами в групі, продовжується протягом двох-трьох тижнів (або кількох місяців) з високою щоденною концентрацією годин (4-5 годин щоденно) (Леонтьев 1981, с. 3). До переваг інтенсивного навчання належить те, що цей метод дозволяє виявити невикористані у "звиклому" навчанні резерви особистості, різні форми педагогічного спілкування, створює адекватну учбову ситуацію із застосуванням спеціальних вправ-етюдів (Капитонова 1987, с. 215). Мета інтенсивного методу полягає у досягненні максимального обсягу засвоєння матеріалу у короткі строки.

Особиста зацікавленість інтенсивними методами виникла у автора у зв'яз-

ку з використанням їх на заняттях із російської мови як іноземної на короткотермінових курсах, з наявністю переконливого експериментального матеріалу, що свідчить про ефективність цього методичного напрямку, а також із пошуками оптимізації вивчення сучасних слов'янських мов, зокрема, польської. Адже сучасна молодь прагне оволодіти комунікацією в усній формі, бо є реальна можливість перебування в країні носіїв мови. Цей фактор відіграє неабияку роль у розвитку методів вивчення іноземних мов (Пассов 1989, с. 4). З метою інтенсифікації учбового процесу під час практикуму з сучасної польської мови нами були використані елементи інтенсивного методу на протязі одного семестру. Для забезпечення учбового процесу розроблено 6 мікроциклів, кожен з яких включає текст-полілог, додаткові тексти для читання, різні типи завдань. Основу фактичного матеріалу обсягом понад 1. 300 лексичних одиниць складають такі теми: "Poznajmy się", "Spotkanie", "Czy interesujecie się sportem?", "Jedziemy do Warszawy", "Co podarować na Sylwestra?", "Mamę wiele kłopotów". Від традиційного навчання наші заняття відрізнялися передусім способом організації і проведення їх, підвищеною увагою до різних форм спілкування, створенням особливого соціально-психологічного клімату і учбової мотивації. Під час занять застосовувалися елементи сугестопедичного методу навчання (сугестія від лат. *suggestio*, від *suggero* "навчаю", "навіюю" — вплив, навіювання) (Словник іншомовних слів 1985, с. 799). Сугестопедія будується на підсвідомій психічній активності, яка відіграє важливе значення у взаємодії особистості і оточуючого середовища. Розкриття резервів людської особистості досягається за допомогою складних і елементарних засобів. До перших належать авторитет (він підвищує сугестивний вплив при запам'ятовуванні) та інфантилізація, яка забезпечує легкість у створенні висловлювань. Значення авторитету (особистості педагога, джерела інформації) доведено експериментальним шляхом: чим авторитетніше джерело — тим більш значимою є інформація для слухачів. Основу авторитету становить фізіологічний механізм домінувати — відкриття фізіолога А. А. Ухтомського ("Доминанта как рабочий принцип нервних центров", 1923). Учений доводить, що у мозку людини створюється домішантний осередок максимального збудження, який сприяє підвищенню працездатності й ефективності при запам'ятовуванні. Внаслідок цього людина може запам'ятати набагато більший обсяг інформації, ніж за звичайних обставин. Домінантний осередок виникає за допомогою інтонації, фактичного матеріалу, думок викладача. Інший фізіологічний механізм, відкритий І. П. Павловим, спричиняється до створення у центральній нервовій системі збудження, яке знижує бар'єри гальмування на шляху мовного спілкування. Це явище отримало назву інфантилізації (Капитонова 1987, с. 164). Загальновідомим є негативний вплив на процес навчання психологічного бар'єру, подолати який допомагають розроблені інтенсивного методикою дидактичні вправи, рольові гри. Гарний настрій у групі, почуття легкості, невимуженості дозволяють подолати побоювання незручності, невпев-

неності у зв'язку з можливістю неправильної вимови. Про це свідчать і висловлювання членів групи, у якій застосовувалися елементи інтенсивного методу, студентів 2 курсу українського відділення: "Психологічний клімат у групі був хороший. Усі отримували (на мою думку) великий заряд енергії. Тільки на цьому занятті ми могли розповісти про себе, потанцювати, послухати колег" (Негара О.). "Клімат у групі був дуже теплий, ніхто не соромився один одного, психологічного бар'єру при мовному спілкуванні не існувало. Було почуття задоволення через гарні результати і самооцінку кожного наступного заняття" (Нікітченко Ю.).

Крім складних, сугестія має в своєму розпорядженні елементарні засоби: так званий механізм активного відпочинку та двоплановість. Учений-фізіолог І. М. Сеченов відкрив, що втомлені структури мозку завдяки створенню домінанти переходять у стан спокою і негативної індукції ("Физиология нервних центров: Из лекцій, прочитаних в собрании врачей в Москве в 1889-1890 гг."). Феномен Сеченова отримав назву механізму активного відпочинку. Ефект псевдопасивності, атмосфера відпочинку спостерігаються під час особливого етапу роботи — концертного сеансу, який передбачає прослуховування спеціально підбраної музики з одночасним читанням викладачем полілогу (учням пропонується завдання на запам'ятовування тексту). Спокійна психологічна атмосфера дозволяє не тільки відпочити, а й мобілізувати внутрішні творчі можливості. Суттєвим засобом є двоплановість — музичне супроводжування, інтонаційне оформлення слів, фраз, тексту, ритм, артистизм викладача і студентів.

Інтенсивні методи навчання містять певні методичні принципи: розширений програмний матеріал, безпосереднє входження у мовне середовище, система комунікативних етюдів, стимулюючих діяльність членів учбової групи тощо. Фонетичний, морфологічний та граматичний рівні мовної системи коротко коментуються під час проведення занять.

Заняття з використанням елементів інтенсивного методу повинні відбуватися за допомогою спеціальних посібників. Отже, одним із завдань є підготовка учбового посібника з обов'язковими і додатковими учбовими матеріалами, наприклад, у вигляді незброшурованих уроків. Основні учбові тексти — полілоги — форма мовлення, за якою відбувається безпосередній обмін висловлюваннями між різними за фахом, віком, характером особами; це своєрідні сценарії з нотішними ситуаціями, віршами і ніснями, крилатими висловами, розмовно-етикетними моделями. Послідовність впровадження матеріалу базується за такою схемою: знайомство з новим матеріалом (дешифрування), читання викладачем нового матеріалу (активний сеанс), повторне читання на тлі музичного супроводження (концертний сеанс), опрацювання і активізація у мовленні учбового матеріалу (виконання етюдів). У кінці роботи над кожною мікротемою проводиться урок-вистава як показник засвоєного матеріалу і тестування. Ступінь оволодіння сформованості мовленнєвими навичками у групах, де застосовувався свідомо-практичний

метод (група 1) і елементи інтенсивного методу (група 2) був неоднаковим. Для перевірки найпродуктивнішого виду мовленнєвої діяльності (говоріння) ми скористалися методикою Г. Г. Городілової (Городилова 1979, с. 48-50). Оцінювались зовнішні критерії сформованості мовленнєвих навичок: темп мовлення та чистота мовлення. Мова 22 студентів у кінці першого семестру навчання польській мові записувалась на магнітну плівку при переказі, відповідях на запитання, вільному висловлюванні. Було встановлено, що середній темп мовлення (середня швидкість мовлення на протязі якогось відрізка) становить у групі 1 — 5,0 складів/сек., у групі 2 — 6,0 складів/сек. Чистота мовлення визначалася за кількістю правильно використаних мовних одиниць (проводився кількісний та якісний аналіз) у 100 реченнях. У групі 1 кількість помилок дорівнювала від 17,6 на 10 речень до 24, а у групі 2 — від 10 до 17,4 помилок. Таким чином, організація учбового процесу з використанням елементів інтенсивного методу у групі 2 дала кращі наслідки. У практиці інтенсивних методів відзначаються й певні труднощі, недоліки, невирішені проблеми. Досвід занять за інтенсивною моделлю свідчить, що найбільш результативним є навчання у невеликих учбових групах (до 15 осіб) з урахуванням психологічно-розумових здібностей учнів і лідера групи, який повинен мати певні достоїнства, якості характеру. Перед комплектуванням необхідно проводити попереднє тестування з метою визначення психологічних особливостей членів групи. Неабияке значення мають учбові аудиторії, особливий інтенсивний графік занять, ознайомлення викладача з досвідом використання інтенсивних методів. Оскільки при застосуванні інтенсивних методів головна увага зосереджується на мовній діяльності і порівняно мало — на мовних засобах спілкування — у мовленні учнів зберігаються помилки. Ці недоліки ми намагалися усунути шляхом включення до системи занять тренувальних вправ, граматичних пояснень. Існують і інші проблеми: відсутність домашніх завдань і вправ, що забезпечують автоматизацію навичок, орієнтація на план змісту тощо.

Незважаючи на всі недоліки, практика показує, що використання надбань інтенсивного навчання (особливо у короткі строки) сприяє швидкому оволодінню мовленнєвою діяльністю у обмежених темах і ситуаціях. Практичні заняття по вивченню сучасної польської мови з елементами інтенсивного методу викликали у студентів задоволення від учбового процесу, що і є однією з найбільших переваг нетрадиційної методики.

Література

1. Акишина А. А. Еще раз об интенсивном обучении (из опыта преподавания русского языка за рубежом) // Краткосрочное обучение русскому языку иностранцев: формы и методы: Сб. статей / Под ред. О. П. Рассудовой. — М., 1983.
2. Гегечкори Л. Ш. Основы методики интенсивного обучения взрослых устной

речи на иностранном языке (на мат. французского яз.). — Дис. ... д-ра пед. наук., М., 1978.

3. Городилова Г. Г. Обучение речи и технические средства (на мат-ле преподав. русск. яз. студентам-иностранцам). — М., 1979.
4. Еремина Л. И., Ром-Рез И. Н. Интенсивный курс русского языка: Начальный этап обучения. — М.: Изд-во МГУ, 1989.
5. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. — М., 1978.
6. Капитонова Т. И., Щукин А. И. Современные методы обучения русскому иностранцев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Рус. яз., 1968.
7. Китайгородская Г. А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам. — 2-е изд., испр. и доп. — М., 1986.
8. Лозанов Г. Суггестология. София, 1971.
9. Леонтьев А. А., Китайгородская Г. А. Содержание и границы понятия "интенсивное обучение" // Психолого-педагогические проблемы интенсивного обучения иностранным языкам // Сб. науч. тр. / АПН СССР; Под ред. А. Д. Климентенко, О. И. Москальской. — М., 1981.
10. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. — М.: Рус. яз., 1989.
11. Словник іншомовних слів / За ред. акад. О. С. Мельничука. — К.: Гол. ред. Укр. рад. енциклоп., 1985.

Рад-
Р-по-
Моб-
раїно
до ви-